

Az 1874. évi sept. 1 — 4. napjain tartott E. Főtanácsban tárgyalt ügyek.

1. Főgondnok mlgs. Nagy Elek ur betegeskedése okán a főgondnoki hivatalról lemondván, az E. Főtanács egy küldöttség által kifejezte, hogy a mélyen tisztelt Főgondnok által hivataloskodása folyamában tanusított hasznos szolgálatainak és érdemének érzetében ő méltóságát örökösen egyházközségünk főgondnokának óhajtja és nézi, s reméli, hogy Isten jóvoltából visszanyervén egészségét, egyházközségünk ügyeit ismét avál a buzgalommal, úgyszeretettel és bölcseséggel fogja vezetni, a melylyel eddig.

Jelen alkalomra a világiak részéről az elnökösködéésre felhivta az E. Főtanács Brassai Sámuel afiát.

2. Angliai és amerikai hitrokonainkkal folytatott levelezésekből örömmel értesült az E. F. T. azon élénk rokonszenvről, melylyel távoli elv- és hitrokonaink irántunk és ügyünk iránt viseltetnek. Ezen levelezésekből látván azt, hogy Amerikában azon hitrokonaink közül, kik látogatásaikkal korábban megörvendeztettek, többen abban fáradoznak, hogy tanügyünk, s jelesen papnöveldénk emelésére két tanári állomást rendszeresítsenek. Az E. Főtanács ez épen alkalomszerű nemes kezdeményezést teljesen méltányolván, a papnöveldéhez két új tanszék felállítását elhatározta, azokat az unitárizmus két kiváló bajnokának a nevére Channing és Priestley tanszékeknek nevezvén el; az egyikre kijelölte Simén Domokost, a másikkra kolozsvári segédpap Péterffy Dénest. Ez utóbbit a theologiai tudományokban leendő bővebb kiképzés végett egyelőre Londonba küldeni határozta, azon fenhagyással, hogy ha az E. Tanács lehetségesnek találandja, a két év lejártával Amerikába is átmenjen.

A theologiai tanfolyam keretének szélesbitése által eléállott szükségletet, addig is, míg Péterffy Dénes a tanári állomást tényleg elfoglalhatja, ideiglenes helyettesítéssel fedezi az E. Főtanács.

3. Az állam által adott 5000 frt. segedelem a következőleg osztatott ki:

a) a kivétel alkalmával nyugtára	17 frt. 50 kr.
b) az ekkléziák és belső emberek helyett, az általok a közpénztárba az 1874. évre fizetni kelle- tő kamat törlesztésére	3113 „ 81 „
c) a fennebbi tőketartozások törlesztésére	840 „ — „
d) a kolozsvári második papság fizetésébe és szállásbérébe	600 „ — „
e) szegény egyházak és belső emberek segíté- lyezésére	428 „ 69 „

A c) pont alatti 840 forinttal törlesztettek: a haranglábi, csehétfalvi, gagyí, gyepesi, datki papságnak —, az a. rákosi, dombói, bözödi, s. körispataki és laborfalvi isk. tanítóságok tőketartozásai.

Az e) pont alatti 428 frt. 69 krból adatott:

A szabédi elégett ekkléziának	150 frt. — kr.
A laborfalvi ekkléziának	60 „ — „
A verespataki ekkléziának	40 „ — „
A sz. udvarhelyi leány-ekkléziának	60 „ — „
A havadi leány-ekkléziának harangra	38 „ — „
Az alsó-rákosi ekkléziának harangra	30 „ 69 „
Dombói volt pap, elnyomorult Barabás Imrének	50 „ — „

4. S. miklósvár és felső-fejér köri közgyűlésből ajánlatba hozatik egy általános nyugdíjalap létesítése, s annak ugyszólva magvával kijeleltetik azon 10,000 frt., melynek kamatai a tanárok, a kolozsvári és tordai papok özvegyei és árvái részére nyugdíjul már folyamatba is indultak. Az E. Főtanács egy általános nyug- és segélyalap megalapítását melegen óhajtja ugyan, de mivel az e célra fordítás végett ajánlatba hozott 10,000 frt alap kizárólag a tanárok és kolozsvári papok özvegyei és árvái számára egyes hitrokaink által tett hagyományokból és adományokból, valamint a kolozsvári tanári kar által több versben tett 5—10 ft. adakozásokból és az illető tanárok, püspök és papok által személyenként fizetett 36 ft illetekekből gyűlt, azon alapot természeténél fogva más célra nem szabad fordítani, hanem megbizta az E. K. Tanácsot az E. Főtanács, hogy egy általános nyugdíj-intézet szervezhetésére tegyen számításokat, s az ügy valósíthatására nézve adjon tervezetet az E. Főtanácsnak.

5. A s. miklósvári kör kebli pénztáráról szóló kimutatást örvendetes tudomásul vette az E. Főtanács; a küküllő köri alakulandó kebli pénztár alapszabályait pedig véglegesen megállította és megerősítette.

6. Hogy egyes eklezsiáinkon kívül az országban lakó egyes hitfeleink legalább koronként vallásos oktatásban részesülhessenek, s családokban egyes alkalmakkal teendő papi teendők megtétethessenek, a küiküllői köri közgyűlés egy vándor papság létesítését hozza ajánlatba, mely ajánlatot elvileg az E. Főtanács elfogad és pártol, s az E. K. Tanácsot felhivta, hogy adjon tervet és vélekedést az iránt, hogy mily módon, mily alapon lehetne egy ilyen vándor papságot szervezni.

7. Kolozsvári iskolánk mellé Kelemen Beniámin afia nemes kezdeményezése és ajándékozása nyomán alapított kórodának első évi állapotáról jelentését megteszi igazgató tanár Benczédi Gergely, mely szerint a kórodának 1873-ban dec. 29-én történt megnyitásától az 1872-ik évi junius 6-áig abban 11 tanuló ápoltatott, kik közül unitárius 9, r. kath. 1, izraelita 1.

A kóroda felszerelésére, fentartására és gyógykezelésre az irt időre kiadatott 87 frt. 60 kr.

Mely kiadás fedezetére fordított:

a) A Fejér Mártonné alapítványából	10 f. 70 kr.
b) Bégyült adakozásokból	37 „ 57 „
c) Beteg tanulóktól ápolási díj koszt és orvosságpénz czimén bėjött	17 „ 61 „
Összesen =	65 „ 90 „

E szerint a közpénztár terhére esnék 21 frt. 70 kr., mely hiány azonban a Fejér Mártonné alapítványnak még igénybe nem vett kamataiból fedeztetik.

A kórodai alap áll — értékpapirokban:

Fejér Mártonné alapítványa	2000 frt. erd. urb. k.
Szigethi Miklós és neje Kelemen Katalin alapítványa	500 „ „ „ „
Özv. Zatureczki Gedeonné Kelemen Polixena alapítványa	500 „ „ „ „
A tanuló ifjuság alapja	1000 „ szőlő-dézma
Folyó pénzben összesen —	4000 frt.
Kelemen Beniámin és neje Bod Katalin alapítványa	500 frt. — kr.
A tanuló ifjuság pénzkészlete	308 „ 71 „
Összesen =	808 „ 71 „

Jelen számadás mellé van mellékelve a kóroda ingóságairól, szerelvényéről szóló leltár, valamint azon nemes emberbarátok jegy-

zéke, kik szerelvényi tárgyakkal vagy pénzadományokkal járultak a kóroda ügyéhez.

Az E. Főtanács nagy örömmel és megnyugvással értesült a kóroda ügyének az első évbeni kedvező állapotáról, valamint arról is, hogy Dr. Gálffy Endre, Dr. Bartók István és Dr. Gyergyai Árpád afiai a kóroda beállítása, szervezése s a betegek orvoslása körül nagy buzgalmat és áldozatkészséget tanusítottak; azonban óhajtván, hogy a kórodának habár csak 50 frt. évi tiszteletdíjjal díjazott rendes orvosa legyen, felhatalmazta az E. K. Tanácsot, hogy gyakorló orvos afiai valamelyikét kérje fel, hogy e csekély tiszteletdíjért a kóroda rendes orvosa tisztét elvállalni szíveskedjék.

8. Eléterjesztetvén az őszszes iskolákra vonatkozó jelentések, melyek szerint volt

a) tanköteles 6—12 éves unitárius fiu . . .	2313
" " " " " leány . . .	1780
Együtt . . .	4093
b) az ismétlő iskolában 12—15 éves fiuk	
és leányok együtt	520
iskolába járt 6—15 éves unitárius fiu	
és leány	4613
nem unitárius	447
A népiskolák őszszes népessége	5060
A gymnasiumokban	
Kolozsvárt :	
Papjelölt	4
Papnövendék	22
A gymnasiumban	189
A 4 elemi osztályban	73 — 288.
Székely-Kereszturt :	
A gymnasiumban	81
A 3 elemi osztályban	47 = 128.
Tordán :	
A gymnasiumban	78
A 4 elemi osztályban	82 = 160.
Thoroczkon a 2 gymn. osztályban	12.
A felsőbb iskolák népessége	588.
A népiskolák	5060.
A tanuló ifjuság őszszes száma	5648.

A jelen kimutatásból sajnálattal látja az E. Főtanács, hogy habár több helyen az iskolázás kellő módon és kellő sikerrel folytatattatik, mégis általánosan véve sok fogyatkozás és hiány van. Ezért a következő határozatokat hozta:

a) Esperes afiai s általok körü hatóságaink, egyes ekklézsiáink hivassanak fel, miszerint minden kitelhető módon oda siessenek hatni, hogy a gyermekes szülök tanköteles gyermekeiket iskolába jártassák.

b) Felhivta az espereseket, hogy a legközelebről tartott E. Főtanács rendelete szerént minden ekklézsiában az iskola ügyének vezetésére a presbyteriumból egy iskolafelügyelő bizottmány küldessék ki, s mindenik iskolában legyen egy könyv, a melybe a felügyelő bizottmány tagjai munkálkodások eredményét, valamint megjegyzéseiket és tapasztalataikat bejegyezzék: az iskolai biztosok legyenek jelen a vizsgákon s a jelentéseket ök is írják alá.

c) Mivel a felterjesztett tudósításokból úgy látja az E. Főtanács, hogy több körben május hó végével tartattak a vizsgák s a növendékek meglehető számmal jelentek meg a vizsgákon, arról győződött meg, hogy a nép utóvégre is megszokja a húzamosabb iskolázást; felhivja azért körü hatóságainkat, hogy az iskolás gyermekeket szorítsák rá, hogy május hóban is járjanak iskolába, azért megrendeli, hogy a vizsgák május hó utolsó felében tartassanak, miként ezt az országos törvény is követeli.

d) A kereszturi körből ostan taneszközökkel szépen felszerelt iskoláinkból a vizsgálati tudósításokkal együtt az iskola ingóságairól felvett leltárak mindig fel szoktak küldetni; munkakimélés tekintetéből a Főtanács nem kívánja, hogy minden évben az egész leltár felküldessék, hanem megrendeli, hogy mindenik iskolában az ingóságokról, különösen a tanszerekről és eszközökről készítettessék azonnal egy törzseleltár, a hová a későbbi gyarapodások bejegyeztessenek; az évi iskolai tudósításokba mindig csak az azon évi gyarapodások jeleltessenek meg.

Hasonlóan nem kívánja meg az E. Főtanács, hogy a tanitók által vezetett mulasztási naplók az iskolai tudósítások mellett felküldessenek, hanem megrendeli, hogy azok a vizsgáló biztosok elé terjesztessenek, s az iskolák állapotáról teendő jelentésekben vétessék fel az is, hogy a gyermekek mily szorgalommal jártak az iskolába.

e) Mivel az országos törvény azt rendeli, hogy a népiskolában 6 osztály legyen; hitfelekezetünk kebelében pedig csak nagyon

kevés helyt van 6 osztály, az E. Főtanács megrendeli, hogy mindenik iskolában a növendékek koruk és előhaladottságok szerint 6 osztályba rendeztessenek az országos törvény rendeletéhez képest.

f) A derzsi és korondi népes ekklesiáinak köri esperes afiai utján felhívtak, hogy mulhatlanul állítsanak bé, a meglévő mester tanítók mellé egy-egy segédtanítót.

g) Sinfalvi és kis-sárosi iskoláinkban a jelentések szerint a tanítás roszul és hanyagul folyván, esperesi uton tudokra adatott az ottani isk. tanítóknak az E. Főtanácsnak azok magaviselete iránti roszalása, azon kijelentéssel, hogyha kötelességeiket nem teljesítik pontosabban és buzgóbban, az E. Főtanács az erre vonatkozó canonok szigorúságát fogja irányokban alkalmazni.

h) Az E. Főtanács névszerént kifejezte a maga meglegedését és méltánylását azon iskola-tanítók irányában, kik iskoláikban a tanítást kiváló módon és eredménnyel folytatták.

9. Brassai Sámuel afia által közelebről irt, s a számtannak a népiskolábani tanítására szolgáló kézi könyveket falusi népiskoláinkban mint kézi és tankönyveket használás végett felvette, mivel azok nem csak a tanuló gyermekek számára igen czélszerű kézi könyvek, hanem a tanítók is biztos és szükséges tájékozást nyerhetnek azokból a számtannak okszerűen és jó sikerrel leendő tanítására.

10. Londonban tanulmányait végzett Derzsi Károlyra nézve az 1870-ben tartott Főtanács, midőn tanárrá megválasztotta, úgy intézkedett, hogy az 187⁴/₅ tanévvel alkalmaztassék; mivel pedig tordai közép-iskolánknál egy tanári állomás ürességben van, a melynek bétöltését nem csak azon iskolánknak, hanem egész hitfelekezetünk érdeke megkívánja, az E. Főtanács Derzsi Károlyt kinevezi tordai középiskolánk mellé rendes tanárnak; a tordai iskolánál eddig volt köztanítói állomások közül egy a jelen kinevezés által megszűnván.

11. Két körből indítványoztatott, hogy a kereszteri középiskolába a VI. gymn. osztály állíttassék bé. Az E. Főtanács azon tekintetből, mert a középiskolák rendezése épen most a törvényhozás előtt áll, s nem tudhatni, hogy egy hozandó törvény által iskoláink mily viszonyba jönnek, ez indítvány tárgyalását, valamint ezen ügybeni intézkedést nem tartotta időszerűnek, anynyival kevésbbé, mert a pénztár állapota különben sem birná a VI osztály beállításával járó tetemes költséget.

12. Ferencz József által kezdeményezett „Dávid Ferencz alapítványt“ örvendetes tudomásul vette az E. Főtanács, s ez ügyet melegen ajánlja öszeses litfelekezetünk egyes tagjainak, valamint ekklézsiáink figyelmébe, s megrendeli, hogy annak gyarapítására a sátoros innepek második napjain persely-gyűjtések rendeztessenek.

13. Gálfalvi István felső-fejér körü esperes lemondásának, és e lemondásnak az E. Főtanács által történt elfogadása ötletéből, megbízott az E. K. Tanács, hogy a felső-fejéri körre nézve kezdjen tárgyalást, jelesen kérjen véleményt a szomszéd két körtől, vajon nem lehetne-e azon kört, más körbeli ekklézsiák oda csatlásával nevelni, vagy nem lehetne-e magát felső-fejér kört a sepsi-miklósvári meg udvarhelyi körökbe beosztani, s az illető körök vélekedésének meghallgatása után adjon ez ügyben az E. Főtanácshoz véleményes jelentést.

14. Az E. Főtanács jóváhagyta, hogy bágyoni ekklézsiánkban a bor-kepe a pap számára 100, a mester számára hasonlóan 100, együtt 200 forintban váltassék meg; e megváltás történjék az ekklézsia birtokában levő állam-kölcsön kötvénynek évenkénti 85 frt. kamatjából, meg az évenként eladni szokott erdő árából. Mivel e szerint a bor-kepe megváltása az ekklézsia alapjából történik, holott a bor-kepe adása az egyes hallgatók és ekklézsia tagok kötelessége és terhe; az ily módoni megváltást csak avval a feltétellel engedte meg az E. Főtanács, hogy az egyes tagok az ekklézsiának azt a törökbuza földjét, a melyet eddig felébe szoktak mivelletni, ezután magok megmiveljék, s az ez által eszközlendő haszon az ekklézsia közpénztára gyarapítására fordittassék.

15. Köri közgyűléseken végrehajtott választások szerint megöröszítették:

Kovács Mihály keresztur-köri esperesnek, P. Horváth Gábor küüllő-köri, Jakabházy Zsigmond keresztur köri, Gál Miklós, Tanka Sámuel és Szigeti Csehi Sándor torda-aranyos köri felügyelő gondnokoknak.

A Főtanács megválasztotta Filep Istvánt pénztárnoknak, Végh Sámuel a ladamosi jóságkezelő bizottság egyik biztosának, Kozma Ferenczet a kereszturi középiskola felügyelő gondnokának, Marosi Gergelyt a kereszturi, Pálffy Károlyt a tordai iskolák igazgatóivá.

17. A pénztár állásáról szóló pénztárnoki jelentést, valamint az 1875-ik évre készített költségvetést az E. K. Tanács felterjesztvén, a pénztár állásáról szóló kimutatásból azt látván az E. Főta-

nács, hogy tetemes mennyiségű hátrálék kamat van künn, megrendelte az E. K. Tanácsnak, hogy a korábbi határozatok nyomán a hátrálék kamatok behajtásáról gondoskodjék, a mi anynyival inkább szükséges, mert az 1875-ik évre szóló jelenleg megvizsgált költségvetés szerint hiány mutatkozik.

A költségvetés szerint a bevétel . . . 16,349 frt. 32 krban állittatik meg.

A kiadás pedig 17,273 frt. 97 krban
Fedezetlen szükséglet 924 frt. 65 kr.

Ezen fedezetlen szükséglet fedezetéül szolgálandanak a hátrálékban levő begyülni kellett kamatok.

18. A kereszturi iskolai igazgatóság felterjesztése, és az E. K. Tanácsnak erre vonatkozó ajánlata nyomán az E. Főtanács megengedte, hogy kereszturi iskolánkban az eddigi 2 frt. 20 kr. ágyhely díj 3 forintra emeltessék, azon feltétel alatt, hogy a felemelés következtében begyülnendő összeg a műének tanítására fordíttassék.

19. Bedő Sándor afia egy darab 500 forintos urbéri kötvényt bead azon nyilatkozattal, hogy abból 200 forinttal törlesztessék azon 200 forint, melyet neje az ő józsefstadti fogsága alatt önkéntes segedelemül aláírt; 300 forint pedig mint általa és neje által tett alapítvány kezeltessék a sz. kereszturi isk. javára.

20. Májai Istvánnak a tordai középiskola pénztáráról az 1870-ik évről vezetett, Barabás Lajosnak pedig kolozsvári iskola főnöki, 187³/₄ évről vezetett, s a számvevőség által megvizsgált és helyeseknek talált számadásaik eléterjesztetvén, az illetők jelen számadásaikra nézve a további felelősség alól felmentettek.

Közli Kovácsi Antal.

